

ΘΕΩΡΙΑ 1^{ης} ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΓΛΩΣΣΑ Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ :

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ – ΑΧΩΡΙΣΤΑ ΜΟΡΙΑ – ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

Το Υποκείμενο

- ❖ Υποκείμενο είναι εκείνο για το οποίο γίνεται λόγος στην πρόταση.

π.χ. -Όλοι **οι άνθρωποι** έχουν δικαίωμα στη μόρφωση.

- **Τα ταξίδια** προσφέρουν πολλές ωφέλειες στον άνθρωπο.

- **Οι μορφές των υποκειμένων**

Το υποκείμενο του ρήματος μπορεί να είναι:

- Όνομα ουσιαστικό, π.χ. η χώρα μας έχει πολλές ομορφιές.
- Επίθετο σε θέση ουσιαστικού, π.χ. ο καλός καλό δε βλέπει.
- Αντωνυμία (κυρίως προσωπική ή δεικτική), π.χ. Εγώ πήγα μ' έναν άλλο οδηγό απ' τον παλιό δρόμο. Εκείνος οδηγούσε το αυτοκίνητο.
- Μετοχή (με το άρθρο της), π.χ. οι φιλοξενούμενοι ευχαριστήθηκαν πολύ.
- Ακλιτη λέξη με το άρθρο, π.χ. τα πλην και τα συν του τουρισμού.
- Ολόκληρη πρόταση ή φράση, π.χ. Ό, τι θα δείτε από εκεί και πέρα ανήκει στη σφαίρα του ονείρου.

- **Η πτώση του υποκειμένου**

- Το υποκείμενο των προσωπικών ρημάτων είναι πάντοτε σε πτώση **ονομαστική** και το βρίσκουμε ρωτώντας ποιος; ποια; ποιο; κτλ.
- Στα απρόσωπα ρήματα ή στις απρόσωπες εκφράσεις το υποκείμενο είναι δευτερεύουσα πρόταση ονομαστική (ειδική, πλ. ερωτηματική, κτλ).

π.χ. -Είναι βέβαιο ότι θα περάσετε καλά στις διακοπές σας.

-Απαγορεύεται να πατάτε το πράσινο.

- **Πότε παραλείπεται το υποκείμενο**

Το υποκείμενο παραλείπεται:

- Στο πρώτο και δεύτερο πρόσωπο ενικού και πληθυντικού, γιατί εννοείται εύκολα από την κατάληξη του ρήματος.
- Όταν εννοείται από τα προηγούμενα.
- Όταν το ρήμα φανερώνει κάποιο φυσικό φαινόμενο όπως τα ρήματα: βρέχει, χιονίζει, ξημερώνει, αστράφτει κλπ.
- Όταν το υποκείμενο είναι γενικό και αόριστο, οπότε το ρήμα μπαίνει σε τρίτο πληθυντικό πρόσωπο, π.χ. Λένε πως φέτος θα έχουμε καλή τουριστική σεζόν. (οι άνθρωποι).

- **Πότε παραλείπεται το ρήμα**

Το ρήμα παραλείπεται:

- Όταν εννοείται ή υπάρχει στην προηγούμενη πρόταση
- Στις ευχές ή στις παροιμίες, π.χ. καλές διακοπές (ενν. να έχει), παρηγοριά στον άρρωστο (ενν. δώσε)
- Όταν το ρήμα είναι τρίτο ενικό πρόσωπο οριστικής του είμαι στις απρόσωπες εκφράσεις: αδύνατο (είναι), καιρός (είναι), ανάγκη (είναι) κλπ.
- Στις επιγραφές, στις προσταγές, στις αναφωνήσεις.

Παραγωγή Με Αχώριστα Μόρια

Τα αχώριστα μόρια είναι:

α. Τα λαϊκά

Το στερητικό α: όταν ακολουθεί φωνήεν ή δίφθογγος, τότε αναπτύσσεται ένα ν (ευφωνικό). Το στερητικό α σημαίνει άρνηση ή στέρηση εκείνου που δηλώνεται από το β' συνθετικό. Π.χ. άγνωστος, άρρωστος, ανάξιος, ανοίκειος, ανόμοιος, αμιγής.

Το ξε: σημαίνει έξω, πολύ, εντελώς, στέρηση εκείνου που φανερώνει το β' συνθετικό. Π.χ. ξεπορτίζω, ξεκουφαίνω, ξεγυμνώνω, ξεδιψώ, ξεκαρφώνω.

Το ανά (αρχαία πρόθεση): σημαίνει πάνω, πίσω, πάλι. Π.χ. ανακάθομαι, αναθυμάμαι, αναρωτιέμαι, ανιχνεύω.

Προσοχή: συχνά συγχέουμε το στερητικό α, όταν αναπτύσσεται το ευφωνικό ν και γίνεται αν με το ανά, όταν φεύγει το α γιατί ακολουθεί φωνήεν. Π.χ. ανά + ίχνος = ανιχνεύω

β. Τα λόγια

Αυτά είναι οι αρχαίες προθέσεις : εν, εις, εκ (εξ), συν, προς, προ, ανά, κατά, διά, μετά, αμφί, επί, περί, από, υπό, υπέρ.

Αυτές οι λέξεις βρίσκονται ως α' συνθετικό. Μερικές από αυτές τις λέξεις αλλάζουν το τελικό τους γράμμα όταν το β' συνθετικό αρχίζει από φωνήεν. Έτσι:

Ανά που γίνεται αν π.χ. ανέφερα, ανέλαβα

Διά που γίνεται δι π.χ. διενεργώ, διηπειρωτικός

Μετά που γίνεται μετ ή μεθ π.χ. μετεμψύχωση, μεθεόρτια

Κατά που γίνεται κατ ή καθ π.χ. κατευθείαν, καθημερινός

Επί που γίνεται επ ή εφ π.χ. επεκτείνω, εφορμώ

Υπό που γίνεται υπ ή υφ π.χ. υπέχω, υφαρπάζω, υφήλιος

Από που γίνεται απ ή αφ π.χ. απαλλάσσω, αφαιμάξη, αφηνιάζω.

ΠΙΝΑΚΑΣ

Μόριο	Σημασία
εν (εγ-, εμ-, εν-)	Μέσα
εις	κίνηση μέσα
εκ-εξ	έξω ,αλλαγή, πολύ
συν (συγ-, συμ-, συν-, συλ-, συρ-, συσ-)	Μαζί
προς	κίνηση, πρόσθεση
προ	χρόνο, τόπο
ανά	το επάνω, το πίσω, κλπ.
κατά (κατ-, καθ-)	επιτακτική σημασία, άλλες σημασίες

διά	ανάμεσα, παντού, διάλυση, άλλες σημασίες
μετά (μετ-, μεθ-)	χρόνο, αλλαγή, κλπ.
αμφί	γύρω από δύο μέρη, διχασμός
περί	γύρω
από (απ-, αφ-)	απομάκρυνση, στέρηση, κλπ.
υπό (υπ-, υφ-)	από κάτω
υπέρ	πάνω, περισσότερα, κλπ.
αρχι	πρώτος, ανώτερος

διχο	μοιρασμένος σε δύο
δυσ-	κακός, δύσκολος, όχι ευνοϊκός
ευ	καλός, εύκολος
ημι	μισό
ομο	μαζί, έχει το ίδιο
τηλε	μακριά
αγχι	κοντά, πλησίον
νη	στέρηση
ερι	πολύ
ζα	πολύ
οψε	προ ολίγου

Τρόποι Ανάπτυξης Παραγράφου

Η ανάπτυξη της παραγράφου εξαρτάται από τη θεματική πρόταση. Αυτή αποτελεί το σίγουρο οδηγό, γιατί αυτή εκφράζει την κύρια ιδέα που θέλουμε να αναπτύξουμε.

Μία παράγραφος, λοιπόν, ανάλογα με τη θεματική της πρόταση, μπορεί να αναπτυχθεί:

- Με ειδικές λεπτομέρειες
- Με παραδείγματα
- Με σύγκριση και αντίθεση
- Με αιτιολόγηση
- Με ορισμό
- Με διαίρεση
- Με αίτια και αποτελέσματα
- Με αναλογία
- Με συνδυασμό μεθόδων.

Ανάπτυξη Με Ειδικές Λεπτομέρειες

Η παράθεση λεπτομερειών είναι ένα είδος έμμεσης επεξήγησης. Στο τέλος, δηλαδή, οι απαριθμούμενες λεπτομέρειες κομίζουν περισσότερες πληροφορίες και φωτίζουν τη θεματική πρόταση ή κάποιον από τους όρους της. Σ' αυτές τις περιπτώσεις όσο πιο σημαντικές είναι οι επιλεγόμενες λεπτομέρειες τόσο αποτελεσματικότερος γίνεται ο λόγος της παραγράφου. Η ανάπτυξη αυτή αποτελεί ίσως τον καλύτερο τρόπο για να αποσαφηνιστεί η θεματική πρόταση με την παράθεση επαρκών και ουσιωδών λεπτομερειών.

Ανάπτυξη Με Παραδείγματα

Με την παράθεση παραδειγμάτων επιδιώκεται η εδραίωση της θεματικής πρότασης. Με άλλα λόγια, τα παραδείγματα έρχονται να ενισχύσουν/ τεκμηριώσουν το περιεχόμενο της θεματικής πρότασης. Τα παραδείγματα αντλούνται από την καθημερινή πραγματικότητα, την προσωπική εμπειρία, την Ιστορία κλπ.

Ανάπτυξη Με Σύγκριση Και Αντίθεση

Με τη μέθοδο αυτή επιδιώκεται η επισήμανση και η ανάδειξη των ομοιοτήτων και διαφορών που παρατηρούνται ανάμεσα σε πρόσωπα, ζώα, πράγματα (έννοιες κλπ.) με κοινά ή αντιτιθέμενα χαρακτηριστικά γνωρίσματα.

Ανάπτυξη Με Αιτιολόγηση

Πολλές φορές οι θεματικές προτάσεις των παραγράφων είναι κρίσεις που χρειάζεται να αποδειχθεί η ισχύς τους με αιτιολόγηση. Γράφοντας, δηλαδή, μια παράγραφο που αναπτύσσεται με αιτιολόγηση βάζουμε ως στόχο να δείξουμε στους άλλους ότι η ιδέα που διατυπώνουμε είναι λογική. Πρέπει επομένως να την αιτιολογήσουμε με αξιόπιστα και λογικά επιχειρήματα.

Ανάπτυξη Με Ορισμό

Ο ορισμός (από το ρήμα ορίζω: θέτω όρια, αναζητώ και θέτω όρια μιας έννοιας, αποσαφηνίζω) σκοπό έχει να εξακριβώσει και να αναδείξει το περιεχόμενο, δηλαδή τα ουσιώδη γνωρίσματα μιας έννοιας. Ο συγγραφέας που αναπτύσσει τη θεματική πρότασή του με ορισμό πρέπει να απαντά στην υποτιθέμενη ερώτηση του αναγνώστη: «Τι εννοείται με αυτό;». Για να γίνει πιο σαφής η παράγραφος, πρέπει ο συγγραφέας να διασαφηνίσει πιο πέρα τον ορισμό του ακολουθώντας τους γνωστούς τρόπους στην ανάπτυξη της παραγράφου, να χρησιμοποιεί δηλαδή λεπτομέρειες, σύγκριση και αντίθεση κλπ.

Ανάπτυξη Με Διαίρεση

Με τη διαίρεση μία έννοια αναπτύσσεται στα είδη εκείνα που καλύπτουν το πλάτος της. Στην περίπτωση αυτή διαιρούμε μια έννοια σε μικρότερα μέρη, για να την παρουσιάσουμε καλύτερα.

Ανάπτυξη Με Αίτια Και Αποτελέσματα

Σε αυτήν την περίπτωση η θεματική πρόταση είναι το αίτιο και ακολουθούν στις ειδικές λεπτομέρειες τα αποτελέσματα αυτού. Μπορεί, όμως, να συμβαίνει και το αντίθετο.

Ανάπτυξη Με Αναλογία

Η τεχνική αυτή χρησιμοποιείται, όταν ο συγγραφέας βεβαιώνει μια ομοιότητα ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα πράγματα, ανόμοια εντελώς από μια άποψη. Η μέθοδος αυτή είναι πολύ χρήσιμη, όταν θέλουμε να προσεγγίσουμε μια δύσκολη/ αφηρημένη έννοια.

Ανάπτυξη Με Συνδυασμό Μεθόδων

Αν και οι παράγραφοι συνήθως αναπτύσσονται με μια απλή μέθοδο, εντούτοις πολλές φορές οι συγγραφείς χρησιμοποιούν ένα συνδυασμό δύο ή και περισσότερων μεθόδων. Ο λόγος που επιβάλλει το συνδυασμό είναι ότι ο συγγραφέας γράφοντας την παράγραφο του δεν έχει συγκεντρωμένη όσο πρέπει την προσοχή του πάνω στη μέθοδο. Τον ενδιαφέρει πιο πολύ τι θέλει να πει και πώς μπορεί να το πει καλύτερα στους αναγνώστες στους οποίους απευθύνεται. Συγκεντρώνεται, επομένως, στη μετάδοση των ιδεών του. Χρησιμοποιεί τη μέθοδο που το πετυχαίνει καλύτερα. Με τις διάφορες μεθόδους οργανώνουμε και εκφράζουμε πράγματα, καταστάσεις, σχέσεις, ιδέες και γενικά όλες τις μορφές ζωής που αποτελούν ένα ενιαίο και αδιαίρετο κόσμο και βρίσκονται σε ευθεία αντανάκλαση μαζί του και μεταξύ τους.

Ασκήσεις

1. Ποιο είναι το υποκείμενο στις παρακάτω προτάσεις και ποια μορφή έχει (είναι ουσιαστικό, επίθετο, κάτι άλλο);

- Σπίθες πετούν τα μάτια τους.
- Κανένας δε φοβήθηκε.
- Ο πλούσιος έχει τα φλωριά, έχει ο φτωχός τα γλέντια.
- Το αγόρι τώρα ζύγωνε στην κορφή του θριάμβου του.
- Τα «ψου ψου ψου» δε μ' αρέσουν.
- Πόσοι λείπουν; Ένας λείπει.
- Το ούτε είναι σύνδεσμος.
- Απαγορεύεται το κάπνισμα.
- Απαγορεύεται να καπνίζουν.

2. Να σχηματίσετε προτάσεις χρησιμοποιώντας τον κατάλληλο ρηματικό τύπο στον ενεστώτα:

Τα δέντρα (ωφελούν τον άνθρωπο)

Οι τουρίστες (κρατώ βαλίτσες)

Η κυβέρνηση (παίρνω μέτρα κατά της φοροδιαφυγής)

Εσύ (έρχομαι)

Ο έμπορος (πουλώ)

Εσείς (φεύγω)

Οι εργάτες (δουλεύω)

Εμείς (είμαι στο σχολείο)

3. Στις παρακάτω προτάσεις να σημειώσετε με έντονη γραφή τα υποκείμενα.

Ο μαθητής διαβάζει.

- Οι γέροντες θυμούνται.
- Το πήγαινε έλα τον κουράζει.
- Το χωρίς είναι σύνδεσμος.
- Επιτρέπεται να μιλάτε.
- Το ότι τα κατάφερες σημαίνει πολλά.
- Η αποτυχία σου με στεναχώρησε.
- Αυτός είναι καλύτερος.
- Το 12 είναι άρτιος αριθμός.
- Κοιμάσαι;

4. Ποια είναι η σημασία του α' συνθετικού στις παρακάτω σύνθετες λέξεις:

- ενδοκυβερνητικός
- υψίπεδο
- ομόθρησκος
- ημισφαίριο
- περιγιάλι
- αρχιμουσικός
- διασπώ
- ευκατάστατος
- τηλεκατευθυνόμενος
- διχοτόμος

5. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω φράσεων με λέξεις σύνθετες, που έχουν α' συνθετικό ένα λαϊκό μόριο (α-, ανα-, ξε-).

Τα νέα μέτρα Θύελλα διαμαρτυριών. (ξε-)

Λίγες μέρες πριν από τις εκλογές το ποσοστό των ψηφοφόρων είναι μεγάλο. (α-, αν-)

..... γιατί τον αγαπά, αφού τη βασανίζει. (ανα-)

Έμεινε στις θέσεις του. (α-, αν-)

6. Να βρείτε τον τρόπο ανάπτυξης των παρακάτω παραγράφων.

[]

Καταναλωτισμός είναι η τάση του ανθρώπου να αποκτά όλο και πιο πολλά υλικά αγαθά και να τα ανάγει σε ιδανικά. Με την απόκτηση των αγαθών αυτών, είτε αυτά είναι αναγκαία είτε όχι, νομίζει ότι θα αποκτήσει νόημα η ζωή του και ο ίδιος θα καταξιωθεί στο κοινωνικό του περιβάλλον. Και αφού τα στοιχεία εκείνα που καταξιώνουν τον άνθρωπο είναι τα ιδανικά, ευνόητο είναι πως με τον καταναλωτισμό τα υλικά αγαθά μετατρέπονται σε ιδανικά, παραμερίζοντας άλλες αξίες.

[]

Οι αρχαίοι Ολυμπιακοί αγώνες περιλάμβαναν τέσσερις ομάδες αθλημάτων: το πένταθλο, την πυγμαχία, τις αρματοδρομίες και τις ιπποδρομίες. Το πένταθλο περιλάμβανε τη δισκοβολία, το άλμα, τον ακοντισμό και την πάλη, που ονομαζόταν παγκράτιο - κάτι ανάμεσα σε πάλη και πυγμαχία, στο οποίο οι πυγμάχοι τύλιγαν τα χέρια τους με δερμάτινα λουριά. Οι αρματοδρομίες ήταν το πιο θεαματικό άθλημα απ' όλα. Σ' αυτό οι ιδιοκτήτες των αρμάτων χρησιμοποιούσαν οδηγούς, αλλά τη δόξα της νίκης την απολάμβαναν οι ίδιοι. Τέλος, στις ιπποδρομίες οι αναβάτες των αλόγων αγωνίζονταν με μοναδικό βοήθημα ένα μαστίγιο.

[]

Η Καστοριά είναι μια από τις ομορφότερες πόλεις της Ελλάδας και έχει πλούσια ιστορία. Σύμφωνα με το Ρωμαίο ιστορικό Λίβιο, στη θέση που είναι σήμερα η Καστοριά υπήρχε τον 5ο αιώνα π.Χ. η πόλη Κέλετρον, ενώ τον 6ο αιώνα μ.Χ. ο Προκόπιος αναφέρει για πρώτη φορά το όνομα Καστοριά ως επωνυμία της λίμνης και την πολιτεία ως Διοκλητιανούπολη, που καταστράφηκε από τους βαρβάρους, αλλά ξαναχτίστηκε από την αρχή. Το 550 μ.Χ. ο Ιουστινιανός μετέτρεψε την πόλη σε ισχυρότατο φρούριο και τη μετονόμασε σε Ιουστινιανούπολη. Με την πτώση του Βυζαντίου την κατέλαβαν οι Τούρκοι, από τους οποίους απελευθερώθηκε το 1912. Όσο για την ονομασία Καστοριά, υπάρχουν πολλές εκδοχές. Είτε από το βουλγαρικό Kostur που σημαίνει κάστρο είτε από την ύπαρξη καστόρων πολύ παλιά είτε από τη λατρεία του κάστορα. Πάντως ίσαμε σήμερα τίποτα δεν έχει αποδειχθεί.

[]

Η σημερινή Καστοριά είναι μια μοντέρνα και ζωντανή πόλη, με σημαντική εμπορική δραστηριότητα, με σύγχρονες πολυκατοικίες, και πολυτελήκαταστήματα και εντυπωσιακά καφέ-μπαρ. Ωστόσο έχει κρατήσει τη φυσιογνωμία της και την παραδοσιακή της αρχιτεκτονική. Στον ιδιαίτερο αυτό χαρακτήρα συμβάλλουν τα 140 περίπου αρχοντικά του 16ου, 17ου και 18ου αιώνα που υπάρχουν στην πόλη. Δυστυχώς όμως κάποια είναι σχεδόν ερείπια, που, αν πέσουν, θα χαθούν αρχιτεκτονικά αριστουργήματα, φτιαγμένα από πέτρα και ξύλο. Εκτός από τα αρχοντικά την πόλη κοσμούν 65 βυζαντινές εκκλησίες και γραφικά καλντερίμια. Αλλά εκεί που νομίζεις ότι είσαι σε μια γραφική πόλη, με ελληνικό χαρακτήρα, βλέπεις άπειρες βιοτεχνίες και οικοτεχνίες γουναρικών με τις επίσης άπειρες επιγραφές σε κυριλλικό αλφάβητο-καθόλου περίεργο, αφού τα τελευταία χρόνια οι καλύτεροι πελάτες των Καστοριανών γουναράδων είναι Ρώσοι.

[]

Σήμερα, περισσότερο από κάθε εποχή, οι άνθρωποι κάνουν τουρισμό είτε στη χώρα τους είτε μεταβαίνοντας σε άλλες χώρες. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι στην εποχή μας έχει ανεβεί σημαντικά το οικονομικό επίπεδο των ανθρώπων και υπάρχει έτσι η ευχέρεια να δαπανάται κάποιο ποσό για ταξίδια. Εξάλλου, σήμερα έχουν τελειοποιηθεί τα μέσα συγκοινωνίας και έχουν τεθεί σε κυκλοφορία ειδικά πλοία, λεωφορεία και αεροπλάνα, που προσφέρουν άνεση, πολυτέλεια και ασφάλεια στον ταξιδιώτη. Ένας άλλος λόγος που ωθεί τους ανθρώπους στα ταξίδια είναι η ανάγκη να αλλάξουν για λίγο περιβάλλον, για να ξεφύγουν από τη μονοτονία της ζωής και το άγχος της εργασίας, που τους πιέζουν ασφυκτικά. Γι' αυτό στην εποχή μας οι άνθρωποι επιζητούν τρόπους «απόδρασης» από την καθημερινή αυτή πίεση, λαχταρούν περισσότερη ψυχαγωγία και προσπαθούν να χαρούν με κάθε τρόπο τις μέρες που δεν εργάζονται. Εξάλλου, σήμερα υπάρχει τέλεια οργάνωση του τουρισμού τόσο από τους κρατικούς φορείς όσο και από τα ιδιωτικά τουριστικά γραφεία, που υπόσχονται ταξίδια και διακοπές υψηλών προδιαγραφών. Έχουν τέλος «αξιοποιηθεί» οι τουριστικοί τόποι, έχουν γίνει τεράστια ξενοδοχειακά συγκροτήματα και επιπλέον όλα αυτά έχουν διαφημιστεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να προκαλούν το σύγχρονο άνθρωπο και να του δημιουργούν ακόμα μian ανάγκη: το ταξίδι.

